

**KAPOSI JÓZSEF: VÁLOGATOTT TANULMÁNYOK I.–II.
SZAKTUDÁS KIADÓ HÁZ ZRT., BUDAPEST 2015.**

Sávoly Mária: A történelemérettségi, -tanterv, -tankönyv és a szakmódszertan megújulásának krónikája

Kaposi Józsefnek, a magyar oktatásszervezés irányítójának, a történelemoktatás didaktikája és metodikája prominens képviselőjének legutóbb megjelent, a címben jelzett tanulmánykötetei nem egyszerűen a szerző néhány tematikusan válogatott írását jelentik, ennél jóval többet közvetítenek.

A két kötet nemcsak a pedagógustársadalom számára nyújthat tudatos eligazodást a jelen oktatáspolitikai, tanügy-igazgatási rendszer számos vonatkozásában (főleg a történelemoktatás területén), hanem a tanárképzéshez is alapvető ismereteket közvetít, sőt meg merjük kockáztatni, hogy nem egy laikus érdeklődő figyelmét is felkeltheti.

Az érettségi –, s benne a történelemérettségi-vizsgát bemutató-elemző kötet első tanulmányát a szerző a legszélesebb spektrumból nyitja (*Az érettségi mint a felnőtte avatás rituáléja*), amennyiben a személyi, pszichológiai, társadalmi, kulturális gyökereken át jut el a mai érettségi vizsga megjelenéséig, majd a következő fejezetekben (*Az érettségi bevezetése, a történelem tantárgy szerepe az érettségiben a rendszerváltozásig; Változás az állandóságban – az új történelmi érettségi*) a történelem mint érettségi tantárgy megjelenését,

a történelem adta változásait, végül az új történelemérettségi szükségzerű bevezetését vizsgálja összehasonlító-elemző módszerével külföldi és hazai kontextusban történelmi fejlődésében, kölcsönhatásaiban.

Ennek a – nyugodtan nevezhetjük – történelmi megújulásnak néhány karakterisztikus metodikai szeletét villantja

fel a történelemtanítás gyakorlatának alakulásáról szóló fejezet, melynek fő érdeme, hogy a szerző nemcsak a folyamat szervezőjeként, hanem maga is érdemi alkotójaként, a jövő tanárnemzedék elkötelezett oktatójaként vett részt mind az elméleti, mind a gyakorlati munkában.

a szerző nemcsak a folyamat szervezőjeként, hanem maga is érdemi alkotójaként, a jövő tanárnemzedék elkötelezett oktatójaként vett részt mind az elméleti, mind a gyakorlati munkában

A kötetet *A történelem OKTV krónikája* zárja, mely sematikus összefoglalás helyett, hasonlóan az előző tanulmányokhoz, egyfajta útmutatást, eligazodást szolgáltat a történelem tantárgy jelen oktatásának szerteágazó feladataihoz is.

A II. kötet (*Tanterv, Tankönyv, Módszertan*) tanulmányai annak a három nagy elemnek megújulási folyamatát, alkotói munkálatait mutatják be, melyeken a hazai történelemoktatás mint alappilléreken nyugszik.

A szerző első nagy egységként magát a történelmi gondolkodás és a probléma-

orientált tanítás összefüggéseit, s az ezt szolgáló képességfejlesztő feladatok szerepét jeleníti meg több konkrét – s ma is hasznosítható – példán keresztül.

Külön figyelmet érdemel és akár a jelen napi gyakorlatban is hasznosítható a tanulmányban *A fejlesztő- és a képességfejlesztő feladatok a történeti gondolkodás kialakításában* című része.

Logikus kapcsolati rendszerben mutatja be a Nat és a kerettantervek szerkezeti összefüggéseinek, tartalmi és követelményrendszerének struktúráját, a tantárgyközi tartalmak rendszerét, s lényegében ebbe a rendszerbe ágyazódik be szervesen a tankönyvek kérdésével foglalkozó tanulmány (*A tankönyv szerepének változásai*).

Ezt követően ismerteti a tankönyv fogalmának változását a nemzetközi és hazai tankönyvkutatás tükrében. Külön érdemes

tanulmányozni a kérdést még plasztikusabbá tevő szerkezeti ábrákat, összefoglaló táblázatokat, diagramokat.

A két kötet tanulmányainak mintegy záróakkordja a módszertannal foglalkozó két egykori írás (*Állampolgárságra nevelés; Az átalakuló tanárképzés és a kiépülő új pedagógiai szolgáltató rendszer összekapcsolódási pontjai*). E tanulmányok nemcsak a közelmúlt pedagógiatörténeti összefoglalását jelentik, hanem hidat képeznek a jelenlegi rendszer felé.

Az állampolgárságra, demokráciára nevelés teljes történeti spektrumának áttekintésére építi fel a szerző az állampolgári nevelés európai trendjeinek, dokumentumainak bemutatását, hogy aztán az 1990 és 2010 közötti változási folyamatot tegye érthetővé és érzékelhetővé, melynek lényegét a következőkben látja:

„A több mint 200 éves múltra visszatekintő állampolgári nevelés tartalmi és módszerei mind időben, mind térben rendkívül nagy változatosságot mutatnak. De abban nincs különbség közöttük, hogy mindegyikük valamilyen állambölcseleti alapra épül (pl. alkotmányosság) és döntően igazolni igyekszik azon államforma (pl. demokrácia) előnyeit, amelyek képviselőiben megfogalmazza tanításait, továbbá olyan tartalmakat jelenítenek meg, amely az adott ország államszervezetét mutatják be a közügyek gyakorlása érdekében. Az oktatási programok – szinte a kezdetektől fogva – az ismeretek nyújtása mellett kivétel nélkül az adott társadalom értékrendjéből következő elvárt állampolgári attitűdre is koncentrálnak, így morális kérdéseket is érintenek. Ebből is adódóan az állampolgári nevelés leggyakoribb pedagógiai módszereit az ismeretforrások sokoldalú feldolgozása mellett kisebb vagy nagyobb mértékben a változatos képességfejlesztés és attitűdformálás határozza meg. (II. kötet 155-156. o.)

Kaposi József az előzőek realizálásának biztosítékául az átalakuló tanárképzést és az új, kiépülő pedagógiai szolgáltató rendszer együttesét tartotta tanulmányaiban alapvetőnek – s tegyük hozzá, a két terület azóta is a napi pedagógiai gyakorlat által korrigálódik, formázódik.

Érdemes tanulmányozni azokat az összefoglaló táblázatokat, szerkezeti áb-

rákat is, melyek az általános pedagógiai szakmódszertani felkészültségről, szaknácádó szakterületekről nyújtanak átfogó képet, s még az akkor kialakuló rendszer céljait, struktúráját, tartalmi és követelményrendszerét mutatják be (többek között a minősítési rendszert, a pedagógus-életpályamodell stb.) melyek azóta is vitatott és a napi gyakorlathoz igazodó

tényezőket jelentenek. A tanárképzés rendszerének szükségszerű változásait pedig a fentiek hatásaként ábrázolja.

A kötetek zárógondolatát már napjaink történései igazolják.

„Mint látható, igen összetett változások zajlanak a pedagógusképzés és pedagógus-életpálya kapcsán, melyek alapjaiban hatnak a pedagógusok életére és munkájára Magyarországon. A számtalan szálon futó, sok ponton újat hozó reformintézkedések csak akkor válhatnak be a hozzájuk fűzött reményeket, ha az érdekelt felek partneri együttműködésben valósítják meg, és ha kell, közösen javítanak rajtuk” – írta a szerző 2013-ban, majd így folytatja:

„Mindannyiunk közös tudása, hogy egy reformértékű átalakulás sikeres menedzselésének záloga a fejlesztésben és működtetésben szerzett közös tapasztalat, valamint olyan önkorrekciós rendszer működtetése, amely képes kezelni és feloldani az esetleges problémákat, feszültségeket, valamint olyan belső önmozgással rendelkezik, amely folyamatosan indukálja az innovációs elemek bevitelét a rendszerbe. Régtől tudott, hogy minden változás csak abban az esetben lehet eredményes, ha képes a hazai tapasztalatok és nemzetközi gyakorlat összeegyeztetésére, és képviseli a folytonosság és a változtatás egyensúlyát.” (II. kötet 172-173. o.)

GYIK40

